

DOI: 10.18276/sip.2016.44/1-08

Maria Fic*

Politechnika Wrocławska

Daniel Fic**

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki we Wrocławiu

Mariusz Malinowski***

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

SKUTKI KRYZYSU 2008–2009 DLA RYNKU PRACY W WYBRANYCH KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

STRESZCZENIE

W artykule omówiono utrzymujące się skutki kryzysu 2008–2009 w gospodarce realnej krajów Unii Europejskiej. Szczegółowej analizie poddano rynek pracy, na którym skutków kryzysu nie udało się przewyciężyć do końca 2014 roku. Omówiono zmiany płac realnych, wielkości zatrudnienia i bezrobocia, zagrożenie bezrobociem długoterminowym oraz szczególnie trudną sytuację ludzi młodych.

Słowa kluczowe: kryzys, pomoc publiczna, zatrudnienie, bezrobocie, płace realne

* Adres e-mail: maria.fic@pwr.wroc.pl.

** Adres e-mail: d.fic@wp.pl.

*** Adres e-mail: mariusz.malinowski@up.poznan.pl.

Wprowadzenie

Po załamaniu w latach 2008–2009 w gospodarce Unii Europejskiej zapanowała kilkuletnia stagnacja. Przyczynami stagnacji stały się przede wszystkim: wysokie zadłużenie większości krajów, stymulowanie gospodarek niektórych krajów (Grecja, Hiszpania, Portugalia) inwestycjami zagranicznymi obliczonymi na wykorzystanie taniej siły roboczej oraz obawa przed zmianą. Wzrost kosztów pracy w krajach Europy Południowej – Grecji, Hiszpanii i Portugalii – spowodował wycofywanie się inwestorów zagranicznych i doprowadził do zahamowania wzrostu gospodarczego i powstania bezrobocia na poziomach znacznie wyższych niż w pozostałych krajach Unii. Negatywne skutki dla zatrudnienia i poziomu życia zostały wzmocnione przez cięcia budżetowe i podwyżki podatków. Poluzowanie fiskalne w latach 2008–2009 wywołało drastyczny wzrost deficytu sektora finansów publicznych oraz wzrost długu publicznego. Wiele krajów odczuło tak zwaną drugą falę kryzysu polegającą na kryzysie zadłużenia, w szczególności dotyczącym krajów strefy euro, tak zwanych krajów PIIGS. Był to kolejny czynnik spowalniający tempo wzrostu gospodarczego oraz utrzymujący wysokie bezrobocie.

Celem artykułu jest przedstawienie sytuacji na rynku pracy po kryzysie 2008–2009 w wybranych krajach Unii Europejskiej w kontekście oceny skuteczności pomocy publicznej w sferze realnej gospodarki.

1. Kryzys 2008–2009 – ocena skuteczności pomocy publicznej w sferze realnej gospodarki

W najprostszym ujęciu kryzys jest rozumiany jako skrajny przypadek niestabilności, spadkowa faza cyklu koniunkturalnego lub recesja w gospodarce (Mankiw, 2009, s. 301). Niestabilność i zaburzenia w gospodarce Unii Europejskiej przenosiły się pomiędzy krajami przez trzy kanały: rachunku bieżącego, rachunku finansowego i mechanizmy działające poza bilansem płatniczym. Pierwszy z nich wywołał transmisję zaburzeń w sferze realnej gospodarki, drugi – w sektorze finansowym, a trzeci – w sferze informacji, zaufania i niepewności. Aby ograniczyć zaburzenia w sferze realnej gospodarki, Komisja Europejska przyjęła zasady wsparcia sfery realnej, zakładając, że wsparcie tej sfery nie powinno zniekształcać warunków konkurencji na rynku wewnętrznym UE (*Europejski plan naprawy*, 2008). Uzasadnieniem

interwencji był brak pełnej informacji oraz utrudniony dostęp gospodarki realnej do środków finansowych.

Poziom pomocy publicznej w 2008 roku w porównaniu do 2007 roku zwiększył się niemal pięciokrotnie do 279,6 mld euro i odpowiadał 2,2% PKB. Było to spowodowane pomocą udzielaną przez państwa członkowskie instytucjom finansowym w celu przezwyciężenia kryzysu finansowego (*State Aid Scoreboard*, 2009, s. 3).

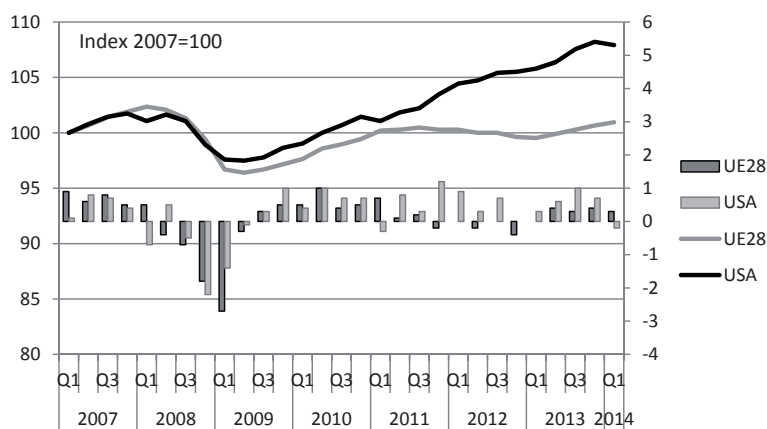
W 2008 roku najwyższy udział pomocy publicznej w PKB przy uwzględnieniu środków podjętych w związku z kryzysem finansowym miały: Irlandia (20,2%), Luksemburg (7,83%), Belgia (5,63%), Łotwa (5,05%) i Wielka Brytania (4%). Najniższy natomiast udział pomocy w PKB wystąpił we Włoszech (0,35%) oraz w: Grecji (0,42%), Austrii (0,46%), Słowacji (0,53%) i Hiszpanii (0,56%) (Korbutowicz, 2011, s. 399). Łączna kwota zatwierdzona od 2008 roku do 11 listopada 2009 roku wyniosła 3631,94 mld euro, co odpowiadało 29% PKB całej Unii. Spośród państw członkowskich najwyższe kwoty zatwierdzonej pomocy miały w tym okresie: Dania (599,75 mld euro), Niemcy (589,13 mld euro), Wielka Brytania (512,17 mld euro), Irlandia (388,5 mld euro) i Francja (345 mld euro), a najniższe: Cypr (3 mld euro), Węgry (6,03 mld euro), Luksemburg (7,26 mld euro), Łotwa (7,44 mld euro) i Polska (10 mld euro). Kraje, które jak się później okazało, zostały najsilniej dotknięte kryzysem, miały zatwierdzone niskie kwoty pomocy publicznej: Hiszpania – 250 mld euro, Grecja – 28 mld euro, Irlandia – 388,5 mld euro, Włochy – 20 mld euro, Portugalia – 24,45 mld euro (Korbutowicz, 2011, s. 398).

Mimo wysokich kwot pomocy publicznej nie udało się opanować kryzysu. Na początku 2011 roku w związku z wysoką niestabilnością rynków finansowych oraz brakiem pewności, jak się będzie rozwijać sytuacja gospodarcza, Komisja przedłużyła udzielanie pomocy antykryzysowej dla gospodarki realnej do końca 2011 roku. Skutkami pomocy publicznej były wysoki deficyt i dług publiczny, które obciążały budżety narodowe. Doprowadziło to do długotrwałego spowolnienia wzrostu gospodarczego wielu krajów. Ograniczenie budżetów publicznych niekorzystnie wpłynęło na zatrudnienie, zarówno bezpośrednio, przez zmniejszenie zatrudnienia w sektorze publicznym, jak i pośrednio – na skutek obniżenia zagregowanego popytu makroekonomicznego.

Tempo wzrostu PKB w UE-28 znacznie spadło w 2008 roku, a w 2009 roku wolumen PKB wyraźnie się zmniejszył w następstwie globalnego kryzysu finansowego i gospodarczego. Porównując gospodarkę europejską i gospodarkę Stanów

Zjednoczonych, wyraźnie widać, że po okresie załamania w 2008 roku PKB Stanów Zjednoczonych zaczęło rosnąć, nieprzerwanie do 2014 roku. W latach 2008–2014 wzrost PKB w Stanach Zjednoczonych wyniósł 31%, w UE-28 – 7,2%. Na rysunku 1 przedstawiono kształtowanie się PKB w cenach stałych z 2007 roku w UE-28 i Stanach Zjednoczonych.

Rysunek 1. Realny PKB w UE-28 i Stanach Zjednoczonych (lewa strona) i procentowa zmiana PKB w stosunku do poprzedniego kwartału

Źródło: Eurostat, National Accounts (namq_gdp_k).

Kryzys uwidoczniał ogromne różnice w sytuacji ekonomicznej gospodarek państw wchodzących w skład Unii Europejskiej, a w szczególności państw strefy euro. Pogłębiły się różnice pomiędzy krajami słabymi i silnymi. W 2010 roku nastąpił wzrost poziomu PKB w UE-28 i tendencja ta utrzymywała się do 2014 roku (choć tempo wzrostu stopniowo spadało), kiedy to PKB wzrosło do 13 920 016 mln euro, osiągając najwyższy poziom w historii pod względem cen bieżących. Udział strefy euro (EA-19) w tej kwocie wyniósł 72,6% w 2014 roku wobec 74,13% w 2008 roku. Tempo wzrostu PKB w EA-19 w latach 2008–2014 wyniosło 4,9%. Udział PKB pięciu największych gospodarek państw członkowskich Unii Europejskiej (Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch i Hiszpanii) utrzymał się na tym samym poziomie i wyniósł 71% w 2008 roku i 71,35% w 2014 roku. Trzy najsilniejsze ekonomicznie kraje UE-28 (Niemcy, Francja i Wielka Brytania) pomimo kryzysu zwiększyły ogó-

łem swój udział w gospodarce Unii. W 2008 roku udział ich PKB wynosił 49,75%, a w 2014 roku wzrósł do 52,15%. Kraje najsilniej dotknięte kryzysem – Grecja, Hiszpania, Portugalia, Włochy i Irlandia – nie zdołały osiągnąć w 2014 roku poziomu PKB z 2008 roku i udział ich PKB zmniejszył się z 25,8% w 2008 roku do 23,07% w 2014 roku. Największy spadek PKB zanotowała Grecja – w 2014 roku jej PKB wynosił 74% poziomu z 2008 roku (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

2. Kryzys a dostosowanie poziomu płac i zatrudnienia na rynku pracy

Spadek wielkości produkcji (przy pozostałych czynnikach niezmiennych) oznacza spadek zysków. Z punktu widzenia pracodawców wymusza to konieczność dostosowań po stronie kosztów produkcji. Dostosowania te mogą przebiegać przez zmiany kosztów płac albo przez zmiany wielkości zatrudnienia. Skala dostosowań zależy od skali spadku produkcji oraz elastyczności/sztywności rynku pracy. Dostosowania na rynku pracy obejmują: dostosowania płac, dostosowania podaży pracy (mobilność przestrzenna i funkcjonalna – kwalifikacyjno-zawodowa) i dostosowania zatrudnienia (zmiany poziomu i form zatrudnienia). Ze względu na wysokie koszty związane ze zwalnianiem i zatrudnianiem pracowników pracodawcy preferują dostosowania po stronie płac. Jednak funkcjonujące regulacje utrudniają bądź uniemożliwiają ich przeprowadzenie. Główne ograniczenia to: regulacje dotyczące płac minimalnych, system negocjacji płacowych, kontrakty płacowe, indeksacja płac i siła związków zawodowych. Kryzys wymusił jednak oszczędności w obszarze wynagrodzeń – płace nominalne rosły w niewielkim stopniu, co doprowadziło do spadku płac realnych (tabela 1).

Dostosowania po stronie nominalnych wynagrodzeń w trakcie kryzysu w większości państw członkowskich były niewielkie, zarówno w krajach najsilniejszych ekonomicznie, jak i najsłabszych. Reakcja była powolna. Na kształtowanie się tempa wzrostu płac istotny wpływ miał poziom płac osób już zatrudnionych, a nie warunki zewnętrzne związane z sytuacją na rynku pracy.

Dostosowanie dotyczyło więc poziomu zatrudnienia. Trudna sytuacja na rynku pracy doprowadziła do zwiększenia elastyczności zatrudnienia przez zwiększenie niestandardowych jego form, to jest zatrudnienia na czas określony i w niepełnym wymiarze czasu pracy. W UE-28 w 2014 roku na czas określony było zatrudnionych 14% wszystkich pracowników. Zatrudnienie na czas określony rosło w większości

krajów Unii do 2011 roku, by później maleć lub ustabilizować się na stałym poziomie.

Tabela 1. Stopa wzrostu płac realnych (Nominal wages deflated by the Harmonised Index of Consumer Prices – HICP)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
UE-28	-0,4	0,8	0,3	-0,9	-0,6	0,0	0,1
Niemcy	-0,7	-0,1	1,2	0,5	0,5	0,3	1,0
Francja	-0,4	1,9	0,8	0,2	0,0	0,4	-0,1
Wielka Brytania	-1,9	0,2	-0,2	-2,5	-0,9	-1,3	-0,7
Włochy	0,3	0,9	1,2	-1,6	-2,3	0,0	-0,4
Hiszpania	2,8	4,4	-1,6	-1,8	-2,2	-0,5	-0,8
Grecja	-0,6	2,2	-7,3	-6,5	-5,2	-6,1	-1,1
Portugalia	0,3	3,7	0,6	-4,2	-4,8	2,1	-1,8
Irlandia	2,1	0,6	-2,2	-1,3	-1,1	-0,8	-1,5

Źródło: <http://revolting-europe.com/data/wages/>.

W latach 2008–2013 liczba osób zatrudnionych na czas określony wzrosła o 3,1 mln osób (lub +8%), podczas gdy liczba osób zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy spadła o 9,4 mln (lub -5,2%) (Aujean, Maestri, Tanay, Thévenot, 2014, s. 49). Najwyższy udział osób zatrudnionych na czas określony występuje w takich krajach jak: Polska – 28,4% (wzrost od 2008 r. o 1,4 p.p.), Hiszpania – 24% (w 2008 r. było to 29,1%), Portugalia – 21,4%, Holandia – 21,5%. Najniższe wskaźniki mają kraje bałtyckie – Litwa, Łotwa i Estonia, gdzie na czas określony zatrudnionych jest od 2,8 do 3,33% pracowników. Umowy na czas określony wiążą się w niektórych krajach z wyraźną segmentacją rynku pracy. Wpływ umów na czas określony na sytuację zawodową pracowników jest zróżnicowany w poszczególnych krajach członkowskich. W Niemczech i Austrii wysoki udział umów na czas określony dotyczy młodzieży (ze względu na systemy praktyk zawodowych), natomiast jest znacznie niższy w starszych grupach wiekowych. W takich krajach jak Hiszpania, Portugalia i Polska umowy na czas określony występują we wszystkich grupach wiekowych i ich udział jest wysoki w grupie osób w wieku 25–49 lat. Można zaobserwować ujemną korelację pomiędzy ogólnym udziałem osób zatrudnionych na czas określony a stopą przejścia do stałych miejsc pracy (Aujean i in., 2014).

Prawie we wszystkich krajach wzrosło zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy – w UE-28 z 18,2% w 2008 roku do 20,4% w 2014 roku, w EA-19 z 19,2 do 22,3%. Co czwarta osoba była zatrudniona w niepełnym wymiarze czasu pracy w takich krajach jak: Niemcy, Wielka Brytania, Belgia, Dania, Austria, Szwecja i Irlandia. Najniższe wskaźniki zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy występują w krajach Europy Środkowej i Wschodniej i nie przekraczają 10% (Bułgaria – 2,7%, Słowacja – 5,2%, Węgry – 6,4%, Polska i Łotwa – około 7%, w pozostałych krajach – około 9%) (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

3. Wzrost bezrobocia jako skutek rosnącej nierównowagi na rynku pracy

Jak wynika z raportu *Labour Market Indicators 2002–2012*, od chwili wybuchu kryzysu do 2012 roku w UE-28 zlikwidowano prawie 6 mln miejsc pracy, a stopa zatrudnienia dla osób w wieku 20–64 spadła z 70,3% w 2008 roku do 69,2% w 2014 roku. W okresie tym bez pracy znalazło się ponad 25 mln osób (*Labour Market Indicators...*, 2012). Tylko w 2009 roku bezrobocie wzrosło o 4,7 mln osób, co oznacza wzrost o 27% w stosunku do 2008 roku. W 2010 roku bezrobocie wzrosło o kolejne ponad 1,5 mln osób. Na koniec 2010 roku przyrost bezrobocia ogółem w stosunku do 2008 roku wyniósł 37,6% (*Labour Market Indicators...*, 2012). Stopa bezrobocia wzrosła z 6,7% w 2008 roku do 10,5% w 2012 roku i utrzymywała się na tym poziomie do 2014 roku (<http://ec.europa.eu/eurostat>). W EA-19 bezrobocie wyniosło w 2014 roku 11,6%.

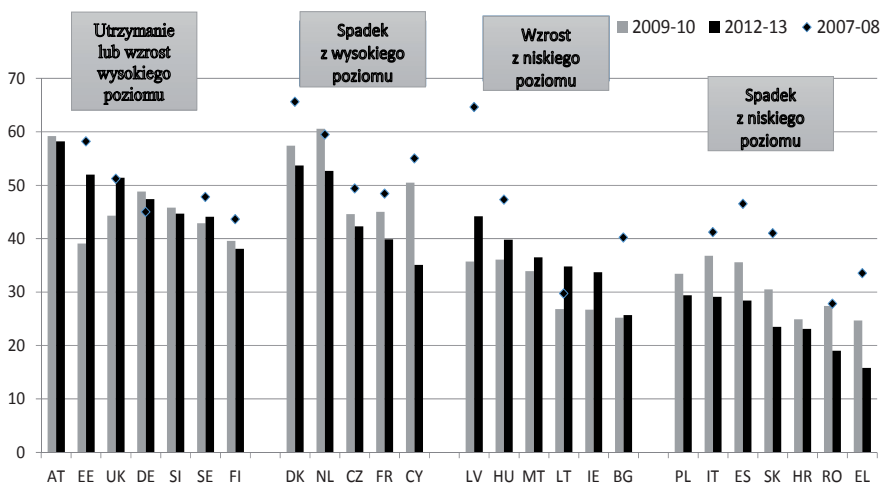
W dwóch trzecich krajów UE-28 bezrobocie wzrastało głównie od 2008 roku do 2010 roku, ale w tych krajach, które doświadczyły podwójnej recesji, bezrobocie wzrosło znacznie po 2011 roku. Były to takie kraje jak: Grecja, Hiszpania, Irlandia, Włochy, Portugalia, Słowacja. W Hiszpanii nieproporcjonalny wpływ na spadek zatrudnienia (prawie dwa razy większy od szoku gospodarczego) miały sektor budownictwa i wysoka segmentacja rynku pracy. Natomiast w Niemczech, Austrii i Belgii nastąpiła redukcja czasu pracy zamiast redukcji zatrudnienia, zwłaszcza ze względu na powszechne stosowanie skróconego czasu pracy (*Employment in Europe*, 2010).

Kryzys doprowadził do wydłużenia czasu pozostawania bez pracy. Wzrosło prawdopodobieństwo pozostawania bezrobotnym po roku od momentu utraty pracy. 38% osób, które stały się bezrobotnymi w 2012 roku, wciąż szukało pracy w roku 2013. W latach 2007–2008 było to 27%. Stopa wyjścia z bezrobocia krótkotermi-

nowego do zatrudnienia pogorszyła się prawie we wszystkich państwach członkowskich między 2007 a 2008 i 2012 a 2013 rokiem (rysunek 2).

Poszczególne kraje UE-28 można przyporządkować do jednej z czterech grup. Pierwsza grupa to kraje, w których wskaźniki przejścia z bezrobocia krótkoterminowego do zatrudnienia kształtowały się na wysokim poziomie – od 43,6% w Finlandii do 58,2% w Estonii w latach 2008–2009 i od 38,1% w Finlandii do 58,2% w Austrii w latach 2012–2013. W dwóch krajach wskaźnik poprawił się – w Niemczech wzrósł z 45% w latach 2008–2009 do 47,4%, w Wielkiej Brytanii z 51,2 do 51,4%. W latach 2012–2013 najwyższy wskaźnik wyjścia z bezrobocia do zatrudnienia zaobserwowano w Austrii (58,2%) – co druga osoba bezrobotna znajdowała pracę.

Rysunek 2. Stopa przejścia z bezrobocia krótkoterminowego (krótszego niż jeden rok) do zatrudnienia w krajach UE-28 w latach 2007–2013

Źródło: Aujean, Maestri, Tanay, Thévenot (2014), s. 46.

Do drugiej grupy należy pięć krajów (Dania, Holandia, Czechy, Francja i Cypr), w których stopa przejścia z bezrobocia krótkoterminowego do zatrudnienia w okresie 2008/2009–2012/2013 wyraźnie spadła. Największy spadek wystąpił na Cyprze, gdzie stopa przejścia z bezrobocia krótkoterminowego do zatrudnienia obniżyła się o 20 p.p. – z 55% w latach 2008–2009 do 35,15% w latach 2012–2013. Przeciętny spadek wskaźnika w tej grupie krajów wyniósł około 8%. W Holandii stopa spadła

z 59,5 do 52,7%, we Francji z 48,4 do 39,9%. Grupa trzecia to kraje o przeciętnie niskiej stopie przechodzenia od bezrobocia krótkookresowego do zatrudnienia. W latach 2009/2010–2012/2013 zaobserwowano wzrost wskaźnika – z 25,2 do 25,7% w Bułgarii, z 35,7 do 44,2% na Litwie. Do czwartej grupy zaliczono siedem krajów, w których zaobserwowano spadek stopy przejścia od bezrobocia krótkoterminowego do zatrudnienia. W latach 2008/2009–2012/2013 największy spadek wystąpił w Grecji (z 33,5 do 15,8%) i Hiszpanii (z 46,5 do 28,4%). W Polsce stopa przejścia od bezrobocia krótkoterminowego do zatrudnienia zmniejszyła się w latach 2009/2010–2012/2013 o 4 p.p. – z 33,4 do 29,4%.

Sytuacja była znacznie trudniejsza w grupie osób długotrwale bezrobotnych – 63% bezrobotnych w 2012 roku w 2013 roku ciągle znajdowało się bez pracy w porównaniu z 50% w latach 2007–2008 (Aujean i in., s. 46). Kryzys doprowadził do znacznego wzrostu liczby osób długotrwale bezrobotnych. Stopa bezrobocia długoterminowego wzrosła z 2,6% w 2008 roku do 4,7% w 2012 roku i 5,1% w 2014 roku. W EA-19 było to 6,1%. W wielkościach absolutnych liczba osób długotrwale bezrobotnych w UE-28 wzrosła z 6,2 mln w 2008 roku do 12,3 mln w 2013 roku (Aujean i in., s. 49). Najsilniejszy wzrost bezrobocia wystąpił w grupie osób o niskich kwalifikacjach. Stopa bezrobocia długoterminowego w przypadku tych osób podwoiła się w okresie 2008–2013 (Aujean i in., s. 49). W przypadku sztywności płac dostosowania przebiegały więc w większym stopniu przez redukcję zatrudnienia, co doprowadziło do wzrostu bezrobocia długookresowego o charakterze strukturalnym. Strukturalne komponenty bezrobocia wystąpiły przede wszystkim w następujących krajach: Hiszpania, Grecja, Portugalia, Irlandia, Włochy, Słowenia, Węgry, Francja, Estonia. Stopa NAIRU w Hiszpanii, Grecji i Portugalii wzrosła co najmniej o 3 p.p., we Włoszech, na Węgrzech w Irlandii i Słowenii od 1 do 3 p.p. Na Węgrzech wzrost bezrobocia był wywołany przede wszystkim bezrobociem strukturalnym, w pozostałych krajach było to mniej niż 50%.

4. Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy

Kryzys ekonomiczny najbardziej dotknął młodych i wykształconych ludzi. W krajach Unii Europejskiej na koniec I kwartału 2015 roku 4,8 mln osób w wieku 15–24 lata nie miało pracy. Stopa bezrobocia wzrosła z 15,6% w 2008 roku do 23,5% w 2013 roku i 22,2% w 2014 roku. W Hiszpanii i Grecji stopa bezrobocia przekroczyła 52%, w Chorwacji – 45,5%, we Włoszech – 42,5%, w Portugalii – 38% i na Cyprze – 36%. Wyraźnie widoczny jest podział na południową i północną

Europę. Stopa bezrobocia w krajach północnej Europy jest ponad dwukrotnie wyższa niż w krajach południowej części Unii. Największy wzrost bezrobocia zaobserwowano w grupie młodych, nisko wykwalifikowanych pracowników. Była to grupa pracowników, która już przed recesją stała w obliczu większego zagrożenia bezrobociem. Okresy bezrobocia osób młodych stają się coraz dłuższe. 7,1% aktywnych zawodowo młodych osób nie miało pracy przez ponad rok w III kwartale 2012 roku w porównaniu z 6,3% w poprzednim roku. Ta tendencja niesie poważne ryzyko wykluczenia ludzi młodych z rynku pracy oraz z ogółu społeczeństwa.

Na skutek kryzysu i niskiej jakości kształcenia na poziomie średnim i wyższym pojawiło się nowe zjawisko bezrobocia wśród młodzieży. Poważnym źródłem niepokoju jest wynosząca aktualnie około 8 mln i stale rosnąca liczba ludzi młodych poniżej 25 roku życia, którzy nie pracują, nie uczą się ani nie uczestniczą w kursach dokształcających (NEET – *Not in Education, Employment or Training*). Skutki społeczne kryzysu są szczególnie dotkliwe dla młodych ludzi, którzy nie pracują ani nie uczą się. Wzrost liczby NEET widoczny jest najbardziej w grupie osób w wieku 20–24 i 25–29 lat. W 2012 roku stopa NEET osób w wieku 20–24 lat wyniosła 12,6% w krajach OECD, co oznacza wzrost o ponad 3 p.p. od 2007 roku. Liczby osób niepracujących, nieuczących się i nieuczestniczących w szkoleniach są zróżnicowane na północy i południu Europy (w ramach Unii). Stopa NEET wynosi od mniej niż 10% w Holandii, Danii, Austrii, Szwecji i Niemczech do około 20% w Grecji, Bułgarii, Hiszpanii, na Cyprze i we Włoszech.

Podsumowanie

W czasie umiarkowanego wzrostu gospodarczego zaobserwowano w krajach Unii Europejskiej tak zwane ożywienie bez pracy (*jobless recovery*). Podjęte działania naprawcze nie doprowadziły do poprawy sytuacji na rynku pracy. W latach 2008–2014 dostosowania dotyczyły przede wszystkim poziomu zatrudnienia, a spadek płac był bardzo niewielki. Stopa zatrudnienia w krajach UE-28 spadła z 70,3% w 2008 roku do 69,2% w 2014 roku. Pogorszyły się wskaźniki przechodzenia od bezrobocia krótkookresowego do zatrudnienia, wzrosło zatrudnienie na czas określony i w niepełnym wymiarze czasu pracy. Skutki bezrobocia dotknęły osoby młode i o najniższych kwalifikacjach. Brak jest odpowiednich instrumentów koordynujących polityki gospodarcze i społeczne między państwami strefy euro, co ma istotne znaczenie z punktu widzenia wprowadzania zmian strukturalnych.

Literatura

- Aujean, L., Maestri, V., Tanay, F., Thévenot, C. (2014). The Legacy of the Crisis: Resilience and Challenges. W: *Employment and Social Developments in Europe 2014* (s. 43–59). Brussels: European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion Directorate A.
- Employment in Europe* (2010). European Commission.
- Europejski plan naprawy gospodarczej* (2008). KOM(2008)800 wersja ostateczna. Bruksela, 26.11.2008.
- <http://ec.europa.eu/eurostat> (10.05.2015).
- <http://revolting-europe.com/data/wages/> (10.05.2015).
- Korbutowicz, T. (2011). Pomoc publiczna UE w warunkach kryzysu gospodarczego. W: J. Kundera (red.), *Globalizacja, europejska integracja a kryzys gospodarczy* (s. 387–411). Wrocław: Wyd. UWr.
- Labour Market Indicators 2002–2012*. (2012). European Commission.
- Mankiw, G., Taylor, M.P. (2009). *Makroekonomia*. Warszawa: PWE.
- State Aid Scoreboard. Report on State aid granted by the EU Member States* (2009). COM(2009)661 update. Brussels, 7.12.2009.

CONSEQUENCES THE 2008–2009 CRISIS FOR THE LABOUR MARKET IN SELECTED EU COUNTRIES

Abstract

The article discusses the long lasting impact of the 2008–2009 crisis on the real economy in the EU countries. The particular emphasis is put on the labour market, where the adverse effects of the crisis are particularly acute and have not been overcome until 2014. We discuss changes in real wages, the scale of employment and unemployment, risks of the long term unemployment and the particularly difficult situation of young people.

Translated by Tatiana Fic

Keywords: crisis, public support, employment, unemployment, real wages

JEL Codes: E24, E60

